

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Літовченко Олени Андріївни на тему:
«Репрезентативні властивості хореографічної мізансцени у творенні
художнього образу»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 02 Культура і мистецтво
за спеціальністю 024 Хореографія

1. Актуальність дисертаційної роботи.

В епоху сучасності мистецтво хореографії займає одну з провідних позицій на теренах мистецького простору. Використання хореографічних елементів у створенні сценічно-мистецьких творів дає змогу глибшого розкриття художнього образу, процес створення якого у різних видах виконавських мистецтв через засоби пластики та руху, в комплексі формують специфічний феномен, який дисертантка визначає як «хореографічна мізансцена».

Запропоноване Оленою Андріївною Літовченко комплексне дослідження хореографічної мізансцени через область хореографії переконує в теоретичній та практичній актуальності. Адже, наявний перелік напрямів вивчення хореографії згідно паспорту спеціальності та стандартів вищої освіти (третього освітньо-наукового рівня вищої освіти), дозволяє вивчати мізансцену в області хореографії через міждисциплінарний комплекс.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, сформульованих у дисертації, достовірність і наукова новизна висновків та рекомендацій.

Наукові положення, викладені у дисертації, відзначаються високим рівнем обґрунтування, що не викликає сумнівів, оскільки вони базуються на ретельному та висококваліфікованому аналізі теоретичних основ і розробленому методологічному підґрунті.

Джерельна база з теми дослідження складається з режисерських, балетмейстерських та хореографічних праць, словників та енциклопедій, історичних та театрознавчих відомостей, міжмистецьких статей вітчизняних та зарубіжних теоретиків, матеріалів власного приватного архіву авторки та архіву мистецтвознавця О. Плахотнюка, а також відеозаписів та відомостей про балети, хореографічні та драматичні вистави, перформанси, хореографічні твори та інші сценічно-мистецькі твори, які тим чи іншим чином дотичні до розгляду основних позицій мізансцени. Список використаних джерел налічує 165 позицій, з яких 26 – іноземними мовами.

Використаний методологічний підхід дозволив Олені Літовченко отримати науково обґрунтовані результати, які, безумовно, мають значущість як в галузі науки та теорії, так і в практичному аспекті. Методологічні принципи ґрунтуються на докладному аналізі, систематизації та узагальненні взаємозв'язків між хореографією та мізансценою, з урахуванням їх впливу на творчість, естетику та сприйняття у галузі хореографічного мистецтва.

Дисертація підтверджує повноту опублікування основних положень через апробацію на 8 всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Окремі складові дисертації обговорено на засіданнях та науково-методичних семінарах кафедри режисури та хореографії, а також наукових

семінарах факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка. Основні результати дисертації висвітлено в 12 одноосібних публікаціях.

Дослідження вносить наукову новизну шляхом введення терміну «хореографічна мізансцена», який можна визначити як унікальну форму мізансцени, що належить до нехореографічних сценічно-мистецьких творів, але ґрунтується на хореографічних принципах.

Варто наголосити на логічній та завершеній структурі дисертаційної праці, яка представлена вступом, трьома розділами з висновками до кожного з них, загальними висновками, списку використаних джерел і додатків. У вступній частині тексту дисертації викладено необхідні положення щодо актуальності дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами (планами, темами, грантами) його мети, завдань, об'єкта і предмета, методології, теоретичної бази, наукової новизни, теоретично-мистецького та практичного значення, особистого внеску здобувача; подано відомості про апробацію та публікації, а також структура роботи.

Перший розділ присвячений теоретико-методологічним засадам розгляду хореографічної мізансцени як прояву специфічного феномену хореографічного мистецтва. Вивчення хореографічної мізансцени як об'єкта мистецтвознавчого дослідження розкривається через розуміння нових аспектів і перспектив танцю у досвіді згладжування меж між танцем і іншими видами виконавського мистецтва. У підрозділі 1.1. «Хореографічна мізансцена як об'єкт мистецтвознавчого дослідження: джерельна база та історіографія (найкращі фундаментальні праці)» демонструється багатоаспектність хореографічного мистецтва у відношенні до художніх форм та міжмистецьких зв'язків. З'ясовано місце і положення мізансцени і танцю в об'єднанні через виставу. Проаналізовано джерельну базу, пов'язану з хореографією, теорією мистецтва, сценічним мистецтвом та іншими відповідними темами, що наближаються до мізансцени. У підрозділі 1.2. «Аналіз методології дослідження» зацентровано увагу на тому, що мізансцена є безпосередньо категорією академічної сцени і невід'ємна від театральної області. Розроблено методологію дослідження, яка передбачає послідовний аналіз різних аспектів хореографічної мізансцени. У підрозділі 1.3. «Основні категоріально-понятійні ознаки мізансцени (визначення та властивості)» розглядається визначення ключових понять дослідження, а саме: художній образ, репрезентація, мізансценічна форма, фізична дія, дивертисмент. Запроваджується поняття «хореографічна мізансцена» та описується його характерні ознаки та властивості.

У другому розділі хореографічна мізансцена розглядається в системі формотворчих засобів у сценічно-мистецьких творах, що складається з: простору; форми; часу; танцювальних рухів; візуального доповнення (колір, костюм, декорації, світло тощо); музичного супроводу; психіко-емоційного та естетичного прояву. Деталізовано репрезентативні прийоми хореографічної мізансцени як частини виражального спектру хореографічного твору та представлено аналіз більш складного порядку просторово-пластичної означеності хореографічної мізансцени у сценічно-мистецьких творах. Виходячи з області просторово-пластичної означеності розкривається те, що хореографічна мізансцена в ній може приймати різні варіації та комбінації власних складових не змінюючи при цьому своїх художньо-естетичних постулатів, що спостерігається при порівнянні двох

хореографічних форм, таких як танцювальний дивертисмент та хореографічна мізансцена, які виступають як ключові складові мистецько-сценічної діяльності і можуть передавати різні аспекти мистецтва через рух і образ.

Третій розділ зорієнтований на виявленні основних виражально-зображальних ознак хореографічної мізансцени як невід'ємної складової пластичної партитури вистави. Першочергово піднімається питання композиційної побудову хореографічних мізансценічних форм в хореографічних та драматичних виставах. На основі аналізу провідних прикладів класичного балету та сучасних постановок виявляються закономірності та сталість композиційних аспектів. На конкретних прикладах, а також відомостях про зарубіжні практики, демонструється: як і для чого у сучасному театрі використовується хореографічна мізансцена; яким чином новітні тенденції вирішення хореографічних мізансцен підпорядковуються трансформаційним та адаптаційним процесам у сучасному хореографічному мистецтві; сформовано три форми прояву хореографічної мізансцени.

У Висновках підсумовано результати дослідження. Список використаних джерел, що налічує 165 позицій, оформлений відповідно вимог до кваліфікаційних робіт. Додаток А містить афішу фестивалю моновистав «Монологи над Ужем» (17-23 вересня 2021 року.). У Додатку Б подано список праць здобувачки, а саме: наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації; опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації, а також відомості про апробацію результатів роботи та практичне застосування.

3. Загальна оцінка дисертаційної роботи та повнота викладу одержаних результатів дослідження в опублікованих працях. Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи О. А. Літовченко повністю висвітлені в 12 одноосібних публікаціях, які відзначаються своєю науковою цінністю та відповідають вимогами щодо дотримання академічної доброчесності. Зміст анотації відповідає основним положенням дисертації й відображає її мету та новизну. Зміст анотації не містить інформацію, яка була б відсутньою у тексті дисертації. Аналіз тексту дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати про дотримання вимог академічної доброчесності. Зазначене вище дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним, цілісним науковим дослідженням, результати якого мають значення для розвитку хореографічної науки та постановочної практики.

4. Зауваження та запитання щодо змісту дисертації. Відзначаючи наукову цінність та практичну значущість дослідження, дозволю собі поставити запитання та висловити певні зауваження, що виникли у процесі рецензування дисертації:

1. Періодично в тексті спостерігається формулювання «сценічний твір» та відсилка до сценічних видів мистецтва, що часом перенаправляє роботу в сторону театрознавчого дослідження, в контексті хореографічного дослідження доречним було б використовувати формулювання «хореографічно-сценічні твори» та виконавські види мистецтв, що дає ширше розуміння застосування досліджуваного явища в рамках хореографічної науки.

2. Вживаний у тексті дослідження термін «мистецько-сценічний твір» варто виділити в окреме тлумачення категоріально-понятійного апарату дослідження, цікавить позиція дисертанти до змістового наповнення даного терміну.

Загальний висновок. Сформульовані запитання та зауваження не впливають на загальний високий науковий рівень дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, одержані авторкою, та мають характер рекомендацій. Загалом за своїми актуальністю, ступенем новизни, постановкою та способом вирішення поставлених завдань, теоретичним та практичним підґрунтям, а також обґрунтованістю одержаних результатів дисертація О. А. Літовченко на тему «Репрезентативні властивості хореографічної мізансцени у творенні художнього образу», відповідає вимогам п.п. 6, 7, 8, 11 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40, а її авторка, Літовченко Олена Андріївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 024 Хореографія.

Рецензент:

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри режисури та хореографії
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Руслан КУНДИС